© Л. Б. Мартинова, І. Б. Юрчик

Отримано: 29 травня 2026 р.

Прорецензовано: 03 червня 2026 р.

Прийнято до друку: 04 червня 2026 р.

Дата публікації: 24 червня 2026 р.

email: l.martynova@vtei.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: https://orcid.org/0000-0002-0429-2173

email: i.yurchyk@vtei.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: https://orcid.org/0000-0002-6136-3396

DOI: http://doi.org/10.25264/2311-5149-2026-41(69)-17-25

Мартинова Л. Б., Юрчик І. Б. Соціальне підприємництво як стратегічний інструмент посилення соціального забезпечення: суть, роль, напрями розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Економіка».* Острог : Вид-во НаУОА, червень 2026. № 41(69). С. 17–25.

УДК: 334.72:364:338.2

JEL-класифікація: L31, I38, O35, R58

Мартинова Лілія Борисівна,
докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

Юрчик Ірина Борисівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУТЬ, РОЛЬ, НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

У статті досліджено соціальне підприємництво як стратегічний інструмент посилення соціального забезпечення населення в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій та воєнного стану в Україні. Обґрунтовано сутність соціального підприємництва, визначено його роль у забезпеченні соціальної інтеграції, розвитку інклюзивної економіки, підтримці вразливих категорій населення та формуванні соціальної стійкості територіальних громад. Проаналізовано міжнародний досвід розвитку соціального підприємництва та особливості його функціонування в Україні. Значну увагу приділено аналізу розвитку соціального підприємництва у Вінницькій міській територіальній громаді, зокрема визначенню його соціально-економічного потенціалу, впливу на зайнятість населення, розвиток соціальних послуг та формування бюджетних надходжень. Визначено основні проблеми та перспективні напрями розвитку соціального підприємництва в умовах післявоєнного відновлення. Доведено, що соціальне підприємництво виступає важливим чинником економічної безпеки, соціальної стабільності та сталого розвитку територіальних громад.

Ключові слова: *соціальне підприємництво, соціальне забезпечення, територіальна громада, інклюзивна економіка, економічна безпека.*

Liliia Martynova,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Innovative Economics and Digital Technologies,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics

Iryna Yurchyk,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Innovative Economics and Digital Technologies,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A STRATEGIC INSTRUMENT FOR STRENGTHENING SOCIAL WELFARE: ESSENCE, ROLE, AND DEVELOPMENT DIRECTIONS

The article examines social entrepreneurship as a strategic instrument for strengthening social welfare and ensuring socio-economic resilience amidst modern transformations and wartime challenges in Ukraine. It substantiates the essence of social entrepreneurship and its role in resolving social, economic, and integration problems. Social enterprises successfully combine entrepreneurial activity with a social mission aimed at supporting vulnerable groups, increasing employment, expanding social services, and promoting inclusive economic growth.

Analyzing international experience, the study identifies the peculiarities of implementing social entrepreneurship in Ukraine, focusing on the Vinnytsia urban territorial community. This community demonstrates the gradual formation of an effective ecosystem comprising socially oriented business, municipal support, public initiatives, and international cooperation.

The article evaluates the socio-economic efficiency of social entrepreneurship using indicators such as social burden, entrepreneurial activity, potential employment, social coverage, and fiscal impact on local budgets. The findings confirm

that social entrepreneurship significantly reduces unemployment among internally displaced persons, veterans, people with disabilities, and other vulnerable groups.

The research identifies key barriers to developing social entrepreneurship in Ukraine, including insufficient legal regulation, limited financial resources, grant dependence, and a lack of social impact measurement mechanisms. Promising development directions are proposed, including veteran entrepreneurship, digital social platforms, social investment mechanisms, and municipal support programs. Ultimately, social entrepreneurship serves as a vital factor in economic security, social cohesion, and sustainable community development during wartime and post-war recovery.

Keywords: *social entrepreneurship, social welfare, territorial communit, inclusive economy, economic security.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічної нестабільності, загострення соціальних диспропорцій та посилення кризових явищ проблема забезпечення належного рівня соціального захисту населення набуває особливої ваги. Для України, яка функціонує в умовах воєнного стану, демографічних втрат, зростання безробіття, внутрішньої міграції та підвищення рівня соціальної вразливості населення, питання формування ефективних механізмів соціального забезпечення є одним із ключових напрямів державної політики. Традиційні інструменти соціальної підтримки, що базуються переважно на бюджетному фінансуванні та державних соціальних програмах, в умовах обмеженості ресурсів не завжди здатні повною мірою забезпечити потреби суспільства. Саме тому особливої актуальності набуває пошук нових моделей соціально орієнтованого розвитку, які поєднують економічну ефективність із вирішенням суспільно важливих проблем.

Одним із найбільш перспективних інструментів у цьому контексті виступає соціальне підприємництво, яке поєднує підприємницьку діяльність із реалізацією соціальної місії. На відміну від традиційного бізнесу, основною метою соціального підприємства є не лише отримання прибутку, а й створення суспільної цінності шляхом вирішення актуальних соціальних, економічних та екологічних проблем. Соціальне підприємництво сприяє формуванню інклюзивної економіки, забезпечує зайнятість соціально вразливих груп населення, підтримує розвиток місцевих громад та створює умови для підвищення рівня добробуту населення.

Актуальність дослідження соціального підприємництва як стратегічного інструменту посилення соціального забезпечення обумовлена необхідністю визначення його сутності, ролі та перспектив розвитку в сучасних умовах. Особливої уваги потребує розроблення ефективних механізмів державної підтримки соціальних підприємств, формування сприятливого інституційного середовища, залучення інвестицій та інтеграція соціального підприємництва у систему державної соціально-економічної політики. Реалізація цих завдань сприятиме зміцненню соціальної безпеки держави, підвищенню рівня життя населення та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку соціального підприємництва як важливого інструменту забезпечення соціальної стабільності, інклюзивного розвитку та посилення системи соціального забезпечення населення є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених. Теоретико-методологічні засади соціального підприємництва, механізми його функціонування, соціально-економічна роль та перспективи розвитку в умовах сучасних трансформаційних процесів досліджували у своїх наукових працях такі науковці, як: О. Ачкасова [1], О. Бражко та А. Надежденко [2], А. Гурський [3], О. Другова, Д. Липовий та Т. Лункіна [4], В. Ільченко та В. Пістунова [5], С. Коробка [7], С. Мішина [10], С. Міщенко [11], О. Петрик [12], А. Рамський [13], Л. Шаульська та Г. Кабаченко [16], Ю. Юхновська та О. Риженко [17].

У працях зазначених авторів розкрито економічну суть соціального підприємництва, визначено його роль у формуванні соціально орієнтованої економіки, розвитку територіальних громад, підтримці соціально вразливих категорій населення та забезпеченні соціальної інтеграції. Значна увага приділяється питанням державного регулювання соціального підприємництва, механізмам фінансової підтримки, розвитку соціальних інновацій, формуванню партнерства між державою, бізнесом і громадським сектором, а також оцінюванню соціального ефекту діяльності соціальних підприємств.

Водночас в умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та посилення соціально-економічних викликів особливої актуальності набувають дослідження соціального підприємництва як стратегічного інструменту посилення соціального забезпечення населення, забезпечення економічної безпеки територіальних громад, розвитку ветеранського та інклюзивного підприємництва, а також формування механізмів соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб і соціально вразливих груп населення. Це зумовлює необхідність подальшого наукового обґрунтування напрямів розвитку соціального підприємництва та його інтеграції у систему сучасної соціально-економічної політики держави.

С. Мішина присвятила дослідження щодо розробки практичних рекомендацій щодо інтеграції соціального підприємництва в систему соціального захисту населення в Україні в умовах воєнного часу [10].

У свою чергу, С. Коробка досліджувала роль соціального підприємництва як стратегічного інструменту забезпечення стійкої реінтеграції ветеранів в українське суспільство в умовах війни [7].

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування сутності, ролі та стратегічного значення соціального підприємництва як інструменту посилення соціального забезпечення населення, а також аналіз сучасного стану, проблем і перспектив розвитку соціального підприємництва в Україні та у Вінницькій міській територіальній громаді в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено такі завдання дослідження: розкрити економічну та соціальну сутність соціального підприємництва, визначити роль соціального підприємництва у системі соціального забезпечення населення, дослідити міжнародний досвід розвитку соціального підприємництва та можливості його адаптації в Україні, проаналізувати сучасний стан розвитку соціального підприємництва в Україні та у Вінницькій міській територіальній громаді, оцінити соціально-економічну ефективність соціального підприємництва на основі системи показників, визначити основні проблеми та бар'єри розвитку соціального підприємництва в умовах воєнного стану, обґрунтувати перспективні напрями розвитку соціального підприємництва як чинника соціальної стійкості та економічної безпеки територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Важливість соціального підприємництва як стратегічного інструменту посилення соціального забезпечення полягає у його здатності забезпечувати комплексний мультиплікативний ефект. Соціальні підприємства створюють нові робочі місця для осіб з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, молоді та інших категорій населення, які мають обмежений доступ до ринку праці. Крім того, вони сприяють розвитку соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я, екологічних ініціатив, громадської активності та соціальної інтеграції. У результаті діяльність таких підприємств не лише знижує рівень соціальної напруги, а й формує передумови для сталого економічного розвитку та зміцнення соціальної безпеки держави.

Міжнародний досвід підтверджує ефективність соціального підприємництва як важливого елемента сучасної соціально-економічної політики. У країнах Європейського Союзу, Великій Британії, Канаді та США соціальні підприємства активно інтегруються у систему соціального забезпечення, отримують фінансову, організаційну та правову підтримку з боку держави й громадських інституцій. Їх діяльність сприяє зменшенню навантаження на державний бюджет, активізації громадянського суспільства та розвитку інноваційних моделей надання соціальних послуг [1].

Водночас в Україні розвиток соціального підприємництва залишається недостатньо реалізованим. Основними проблемами є відсутність чіткої законодавчої бази, недостатній рівень державної підтримки, складність доступу до фінансових ресурсів, низька обізнаність населення щодо можливостей соціального бізнесу та нерозвиненість інфраструктури підтримки соціальних ініціатив. Незважаючи на це, в умовах післявоєнного відновлення країни саме соціальне підприємництво може стати важливим чинником економічної стабілізації, відновлення зайнятості, розвитку громад та підвищення рівня соціальної згуртованості [2].

В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій особливого значення набуває розвиток соціального підприємництва на рівні територіальних громад. Саме громади стають базовими осередками формування локальних моделей соціальної підтримки, економічної інтеграції населення та розвитку соціальних інновацій. У цьому контексті Вінницька міська територіальна громада демонструє поступове формування екосистеми соціального підприємництва, що орієнтована на підтримку молоді, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та інших соціально вразливих категорій населення [3].

Сучасний розвиток соціального підприємництва у Вінницькій МТГ характеризується поєднанням громадських ініціатив, муніципальної підтримки, грантових програм та партнерства між освітнім сектором, громадськими організаціями та місцевою владою. Важливою тенденцією є поступовий перехід від традиційних благодійних моделей до підприємницьких механізмів забезпечення соціального ефекту.

Відтак, Вінницька міська територіальна громада є однією з найбільш активних громад України у сфері розвитку соціального підприємництва. У громаді реалізуються місцеві програми підтримки соціально орієнтованого бізнесу, функціонують громадські платформи, молодіжні центри, інклюзивні ініціативи та механізми грантового стимулювання підприємницької діяльності. Важливою особливістю Вінницької МТГ є поєднання активної муніципальної політики, підтримки міжнародних організацій, розвитку громадських ініціатив та інтеграції соціального підприємництва у систему соціального забезпечення населення.

Одним із прикладів розвитку соціального підприємництва у громаді стало відкриття соціальної кав'ярні «Кава в Квадраті» на базі молодіжного центру «Квадрат» у Вінниці. Соціальна складова проєкту полягає

у спрямуванні частини прибутку на підтримку молодіжних просторів області, розвиток молодіжних ініціатив та реалізацію соціальних проєктів. Водночас кав'ярня виконує функцію соціального простору для комунікації, неформальної освіти та розвитку молодіжного підприємництва [8].

Важливим напрямом розвитку соціального підприємництва у Вінницькій громаді є інтеграція освітніх компонентів та формування підприємницьких компетенцій. Зокрема, у 2025 р. у Вінниці було започатковано програму розвитку соціального підприємництва в закладах професійно-технічної освіти. Ініціатива спрямована на формування практичних навичок створення соціальних підприємств серед молоді та розвиток локальних соціально-економічних проєктів.

В ході аналізу ефективності соціального підприємництва у Вінницькій міській територіальній громаді (МТГ) була використана система показників, результати якої представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Система показників оцінки ефективності соціального підприємництва у Вінницькій МТГ

Показник	Формула розрахунку	Короткий висновок
Рівень соціального навантаження (частка ВПО)	$R_{ВПО}=\frac{N_{ВПО.}}{N_{нас.}}\cdot 100\%$, $N_{ВПО.}$ – частка внутрішньо переміщених осіб; $N_{нас.}$ – чисельність населення	Кожен десятий мешканець громади є ВПО, що посилює потребу у розвитку соціального підприємництва та програм соціальної адаптації
Рівень підприємницької активності	$R_{підпр.}=\frac{K_{бізн.}}{N_{нас.}}\cdot 1000$, $K_{бізн.}$ – кількість суб'єктів господарювання	Вінницька МТГ має високий рівень розвитку бізнес-середовища та значний потенціал для розвитку соціального підприємництва
Потенційна кількість соціальних підприємств	$K_{соц.підпр.}=K_{бізн}\cdot 0{,}15$, *0,15* – 15% підприємств готові впроваджувати соціальну місію у свою діяльність	Соціально орієнтований сектор громади має високий потенціал масштабування
Потенційна загальна зайнятість у соціальному підприємництві	$K_{роб.}=K_{соц.підпр.}\cdot 5$, $K_{соц.підпр.}$ – кількість осіб занятих в соціальному підприємництві; *5* – середня кількість робочих місць	Соціальні підприємства можуть суттєво знижувати рівень безробіття у громаді
Робочі місця для вразливих категорій населення	$K_{вразл.}=K_{роб.}\cdot 0{,}4$, $K_{роб.}$ – кількість робочих місць; *0,4* – для вразливих категорій населення (40 %)	Соціальне підприємництво сприяє інтеграції ВПО, ветеранів та осіб з інвалідністю
Річний фонд оплати праці у соціальному секторі	$Ф_{оп}=K_{роб.}\cdot 12$, *12* – кількість місяців (рік)	Соціальне підприємництво формує значний економічний ефект для громади
Потенційна кількість отримувачів соціальних послуг	$K_{отрм.}=K_{соц.підр.}\cdot 0{,}064$, *0,064* – 6,4% від загальної кількості населення або певної вразливої групи	Соціальні підприємства розширюють доступ населення до соціальних послуг
Рівень соціального охоплення населення	$R_{соц.}=\frac{N_{отрим.}}{N_{нас.}}\cdot 100\%$	Соціальне підприємництво забезпечує суттєвий рівень соціальної підтримки населення громади

Джерело: побудовано на основі [6; 13; 14; 15].

Для оцінювання рівня соціальної зайнятості визначено частку працевлаштованих представників вразливих категорій населення у загальній чисельності працівників соціальних підприємств. Варто відзначити, що спостерігається тенденція до зростання участі ветеранів та внутрішньо переміщених осіб у програмах підтримки підприємництва через реалізацію грантових, освітніх та адаптаційних ініціатив.

Важливим елементом системи соціального забезпечення Вінницької МТГ є високий рівень охоплення населення соціальними послугами. У громаді функціонують Департамент соціальної політики Вінницької міської ради, Вінницький міський територіальний центр соціального обслуговування, а також реабілітаційний центр «Гармонія». У межах діяльності соціальних підприємств та муніципальних програм активно реалізуються заходи психологічної підтримки ветеранів, соціального супроводу сімей військовослужбовців, інклюзивні освітні проєкти та програми підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Вінницькій громаді відбувається поступове розширення доступності соціальних послуг через партнерство органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадського сектору [8].

Важливим напрямом діяльності соціального підприємництва у громаді є формування соціальної інтеграції та громадської активності населення. Позитивний вплив на розвиток громадянського суспільства здійснюють молодіжні простори, соціальні хаби, освітні програми та волонтерські ініціативи. Зокрема, хаб «Місто змістів» став платформою взаємодії бізнесу, влади та громадських організацій, у межах діяльності якого реалізуються соціальні, освітні та громадські проєкти.

Здійснений аналіз економічних показників свідчить про значне зростання кількості соціальних підприємств у Вінницькій громаді. Основними сферами їх діяльності є інклюзивне виробництво, освітні послуги, крафтове виробництво, молодіжне підприємництво, соціальні послуги та громадське харчування. Також, важливим інституційним кроком стало затвердження ще у 2020 р. програми розвитку соціального підприємництва, яке сприяло формуванню сприятливого середовища для розвитку соціально орієнтованого бізнесу.

Суттєве значення для розвитку соціального підприємництва має фінансова підтримка з боку державних, муніципальних та міжнародних інституцій. Вінницька МТГ активно використовує міжнародні гранти, місцеві програми підтримки підприємництва, державні програми розвитку бізнесу та ветеранські грантові ініціативи. У 2025 р. в області було передбачено окреме фінансування підтримки соціального підприємництва та підприємців-початківців. Крім того, реалізуються програми «Власна справа», освітні курси для підприємців та тренінги для громадських організацій.

Результати здійсненого аналізу (табл. 1) системи показників ефективності соціального підприємництва у Вінницькій МТГ свідчать про значний потенціал соціального підприємництва як стратегічного інструменту розвитку територіальної громади в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Насамперед важливим показником є рівень соціального навантаження громади, який характеризується часткою внутрішньо переміщених осіб у структурі населення. Проведені розрахунки показали, що частка ВПО у Вінницькій МТГ становить 10,8 %. Це свідчить про суттєве навантаження на систему соціального забезпечення громади та необхідність активізації механізмів соціальної інтеграції, працевлаштування і підтримки вразливих категорій населення. У таких умовах соціальне підприємництво виступає важливим інструментом адаптації внутрішньо переміщених осіб через створення робочих місць та залучення до економічної діяльності.

Аналіз рівня підприємницької активності засвідчив, що на кожну тисячу мешканців громади припадає приблизно 136 суб'єктів господарювання. Такий показник є досить високим порівняно з більшістю територіальних громад України та свідчить про сприятливе бізнес-середовище, наявність підприємницького потенціалу та високий рівень економічної активності населення. Це формує позитивні передумови для розвитку соціально орієнтованого бізнесу та масштабування соціального підприємництва.

На основі структури підприємницького сектору було визначено потенційну кількість соціальних підприємств у громаді, яка може становити близько 815 одиниць. Отриманий результат свідчить про значний резерв розвитку соціального підприємництва у Вінницькій МТГ. Враховуючи активну підтримку соціально орієнтованих ініціатив з боку місцевої влади та міжнародних партнерів, існують перспективи подальшого зростання кількості таких підприємств у громаді.

Важливим соціально-економічним показником є рівень потенційної зайнятості, сформований діяльністю соціальних підприємств. Розрахунки показали, що соціальне підприємництво потенційно може забезпечити близько 4075 робочих місць. Це має суттєве значення для зниження рівня безробіття, особливо серед соціально вразливих категорій населення. При цьому близько 1630 робочих місць можуть бути спрямовані саме для працевлаштування ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших соціально незахищених груп населення. Такий показник демонструє високий рівень соціальної спрямованості соціального підприємництва та його роль у забезпеченні соціальної інтеграції населення громади.

Суттєвим є також економічний ефект функціонування соціального підприємництва. Проведені розрахунки показали, що річний фонд оплати праці у соціальному секторі може становити близько 733,5 млн грн. Це свідчить про значний вплив соціального підприємництва на розвиток локальної економіки, формування доходів населення та підтримку платоспроможного попиту в громаді.

Відповідно до обсягу фонду оплати праці було визначено потенційний обсяг податкових надходжень у вигляді податку на доходи фізичних осіб. Загальна сума ПДФО може становити близько 132 млн грн, з яких приблизно 84,5 млн грн надходитиме безпосередньо до бюджету Вінницької МТГ. Це свідчить про важливу роль соціального підприємництва у формуванні фінансової самодостатності громади та зміцненні місцевої бюджетної системи. Таким чином, соціальне підприємництво виконує не лише соціальну, а й вагому фіскальну функцію.

Важливим результатом аналізу є також оцінка потенційного рівня соціального охоплення населення. Встановлено, що соціальні підприємства потенційно можуть забезпечувати соціальними послугами понад 20 тис. мешканців громади, що становить приблизно 5,1 % населення Вінницької МТГ. Такий показник свідчить про вагомий внесок соціального підприємництва у розширення доступності соціальних послуг, підтримку соціально вразливих груп та підвищення рівня соціального захисту населення.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що соціальне підприємництво у Вінницькій міській територіальній громаді є важливим інструментом забезпечення соціально-економічної стійкості громади. Воно сприяє підвищенню рівня зайнятості населення, розвитку інклюзивної економіки, формуванню додаткових бюджетних надходжень, розширенню системи соціальних послуг та посиленню соціальної інтеграції населення. В умовах воєнного стану та децентралізаційних процесів розвиток соціального підприємництва набуває особливого значення як чинник економічної безпеки та соціальної стабільності територіальної громади [8].

Такі механізми сприяють фінансуванню громадських проєктів, розвитку соціальної інфраструктури та підтримці молодіжних програм.

Важливу роль у розвитку соціального підприємництва відіграє підтримка з боку місцевої влади. Вінницька міська рада здійснює підтримку соціального бізнесу через реалізацію місцевих програм, інформаційне забезпечення, співпрацю з міжнародними організаціями, використання грантових механізмів та створення партнерських платформ. Особливого значення набуває міжсекторальна взаємодія органів влади, громадських організацій, освітніх закладів та бізнесу.

Крім того, у Вінниці активно розвивається освітня підтримка соціального підприємництва. У закладах професійно-технічної освіти впроваджуються відповідні навчальні курси, проводяться тренінги для молоді та волонтерських центрів, реалізуються програми підприємницької адаптації ветеранів. Це сприяє формуванню підприємницьких компетентностей населення, розвитку молодіжного підприємництва та соціальній адаптації вразливих категорій громадян [8, 15].

Попри позитивну динаміку розвитку соціального підприємництва у Вінницькій МТГ, існують певні проблеми, серед яких недостатній рівень доступу до фінансових ресурсів, складність масштабування соціальних підприємств, нестача фахівців у сфері соціального менеджменту, високі ризики воєнного періоду, залежність частини проєктів від грантової підтримки та недостатня законодавча конкретизація статусу соціального підприємства.

Для подальшого посилення соціального забезпечення громади доцільним є розширення муніципальних програм підтримки соціального бізнесу, створення регіонального центру розвитку соціального підприємництва, посилення фінансових стимулів для працевлаштування вразливих категорій населення, розвиток ветеранського та інклюзивного підприємництва, формування локальних соціальних кластерів, розширення цифрових платформ соціальних послуг та активізація партнерства з міжнародними фондами й організаціями.

Отже, досвід Вінницької міської територіальної громади свідчить про те, що соціальне підприємництво є ефективним стратегічним інструментом посилення соціального забезпечення населення. Поєднання місцевої політики, громадської активності, міжнародної підтримки та розвитку соціально орієнтованого бізнесу забезпечує підвищення рівня зайнятості населення, соціальної інтеграції, розвитку локальної економіки та формування соціальної згуртованості громади. В умовах воєнного стану та процесів децентралізації розвиток соціального підприємництва стає одним із ключових факторів підвищення соціальної стійкості та економічної безпеки Вінницької міської територіальної громади.

Особливої актуальності для Вінницької МТГ набуває розвиток ветеранського соціального підприємництва. Повномасштабна війна суттєво змінила структуру соціальних потреб громади, що зумовило необхідність створення нових механізмів соціальної адаптації та економічної інтеграції ветеранів. У Вінниці активно розвиваються ветеранські простори, центри підтримки та консультативні хаби, які поєднують соціальні, психологічні, юридичні та підприємницькі функції. Зокрема, ветеранський простір «Побратим» та Veteran Hub забезпечують підтримку ветеранів у питаннях працевлаштування, започаткування власної справи, професійної адаптації та соціальної реінтеграції.

Суттєвою особливістю Вінницької громади є орієнтація на формування комплексної ветеранської екосистеми. Ветеранські простори в області виконують не лише функцію соціальної підтримки, але й стають платформами для розвитку ветеранського підприємництва та соціальних ініціатив. Такий підхід відповідає сучасним європейським моделям інклюзивного розвитку громад, де соціальне підприємництво інтегрується у систему локальної економіки та соціального забезпечення.

Окремого значення у розвитку соціального підприємництва у Вінницькій МТГ набуває підтримка внутрішньо переміщених осіб та людей з інвалідністю. У громаді реалізуються проєкти соціальної

згуртованості, спрямовані на адаптацію ВПО, розвиток інклюзивного середовища та створення умов для економічної активності населення. Водночас освітні та грантові програми стимулюють створення малих соціальних підприємств у сфері послуг, креативних індустрій, освіти та локального виробництва.

Здійснений аналіз сучасного стану розвитку соціального підприємництва у Вінницькій МТГ посприяв виокремленню декілька ключових тенденцій, а саме:

По-перше, відбувається поступова інституціоналізація соціального підприємництва. Соціальні ініціативи дедалі частіше інтегруються у муніципальні програми розвитку громади, молодіжної політики та ветеранської підтримки.

По-друге, спостерігається активізація грантової та міжнародної підтримки. Значна частина соціальних проєктів реалізується за участі міжнародних організацій, донорських програм та партнерських платформ, що забезпечує доступ до фінансових ресурсів та сучасних управлінських практик.

По-третє, формується тенденція до цифровізації соціального підприємництва. Соціальні ініціативи дедалі активніше використовують цифрові комунікації, онлайн-платформи, електронну комерцію та цифрові сервіси для надання соціальних послуг і залучення цільових аудиторій.

По-четверте, зростає роль соціального підприємництва як інструменту післявоєнного відновлення громади. Соціальні підприємства поступово стають важливим механізмом забезпечення зайнятості, професійної адаптації ветеранів та підтримки економічної стійкості населення.

Разом із тим розвиток соціального підприємництва у Вінницькій МТГ супроводжується низкою проблем. Серед основних бар'єрів, на нашу думку, є:

– недостатній рівень нормативно-правового врегулювання діяльності соціальних підприємств;
– обмеженість стабільних фінансових джерел;
– висока залежність від грантового фінансування;
– недостатній рівень популяризації соціального підприємництва серед населення;
– дефіцит фахівців із соціального менеджменту та impact-управління;
– відсутність системного механізму оцінювання соціального ефекту діяльності соціальних підприємств.

У перспективі Вінницька МТГ має значний потенціал для формування регіонального центру соціального підприємництва (рис. 1).

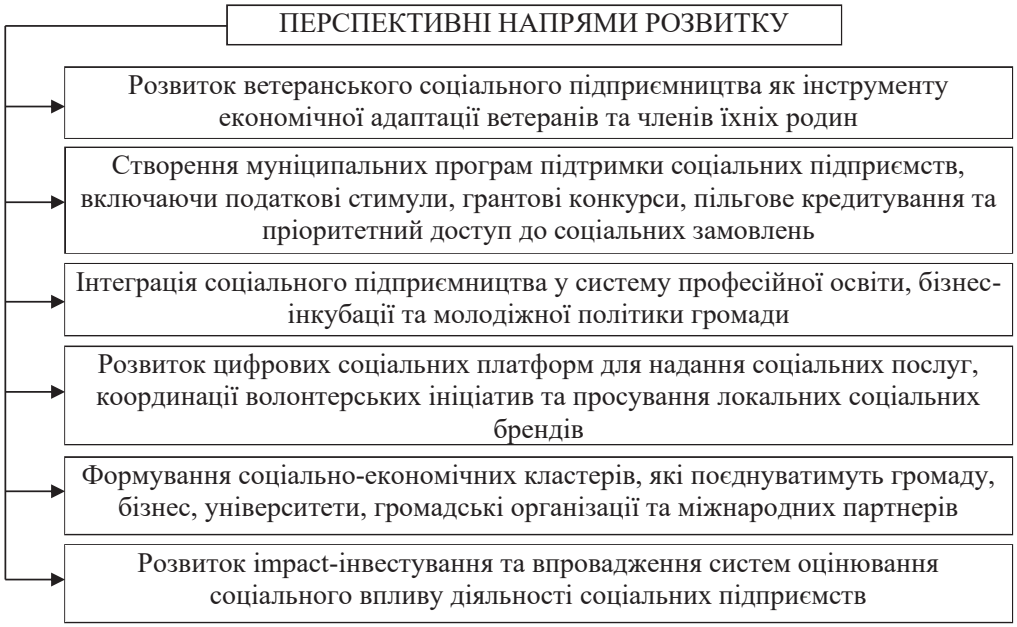

Рис. 1. Перспективні напрями розвитку соціального підприємництва у Вінницькій МТГ

Джерело: узагальнено авторами на основі [1–16].

Висновки. Таким чином, соціальне підприємництво є важливим стратегічним інструментом посилення соціального забезпечення населення та забезпечення соціально-економічної стійкості територіальних громад. Досвід Вінницької міської територіальної громади свідчить про ефективність поєднання муніци-

пальної підтримки, громадських ініціатив, міжнародного партнерства та соціально орієнтованого бізнесу у формуванні інклюзивної локальної економіки.

Соціальні підприємства сприяють підвищенню рівня зайнятості населення, розвитку соціальних послуг, інтеграції вразливих категорій громадян, зміцненню фінансової самодостатності громади та формуванню соціальної згуртованості. В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення соціальне підприємництво набуває особливого значення як чинник економічної безпеки, соціальної стабільності та сталого розвитку територій.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на розроблення механізмів державного та муніципального стимулювання соціального підприємництва; удосконалення системи оцінювання соціального впливу соціальних підприємств; дослідження моделей розвитку ветеранського та інклюзивного підприємництва; формування цифрових платформ соціального підприємництва; вивчення механізмів impact-інвестування та соціального реінвестування; аналіз ролі соціального підприємництва у процесах післявоєнного відновлення та забезпечення економічної безпеки територіальних громад.

Література:

1. Ачкасова, О.В. (2022). Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 37. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40

Achkasova, O.V. (2022). Rozvytok sotsialnoho pidpryyemnytstva v Ukrayini v umovakh voyennoho stanu [Development of social entrepreneurship in Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 37. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40 [in Ukrainian].

2. Бражко, О.В., Надежденко, А.О. (2024). Основні тенденції соціально-правових проблем розвитку соціального підприємництва в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету. Право*, 27, 7-16. DOI 10.34079/2226-3047-2023-14-27-7-15

Brazhko, O.V., Nadezhdenko, A.O. (2024). Osnovni tendentsiyi sotsialno-pravovykh problem rozvytku sotsialnoho pidpryyemnytstva v Ukrayini [Main trends of socio-legal problems of social entrepreneurship development in Ukraine]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Pravo* [Bulletin of Mariupol State University. Law], 27, 7-16. DOI 10.34079/2226-3047-2023-14-27-7-15 [in Ukrainian].

3. Гурський, А.С. (2025). Дослідження феномену соціального підприємництва як інструмента боротьби з безробіттям. *Український журнал прикладної економіки та техніки,* 10 (1),117-121. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-19

Hurskyy, A.S. (2025). Doslidzhennya fenomenu sotsialnoho pidpryyemnytstva yak instrumenta borot′by z bezrobittyam [Research into the phenomenon of social entrepreneurship as a tool for combating unemployment]. *Ukrayinskyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky ta tekhniky* [Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology], 10 (1),117-121. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-19 [in Ukrainian].

4. Другова, О.С., Липовий, Д.В., Лункіна, Т.І. (2025). Підтримка соціального підприємництва на державному рівні. *Український журнал прикладної економіки та техніки,* 10 (1), 22-27. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-3

Druhova, O.S., Lypovyy, D.V., Lunkina, T.I. (2025). Pidtrymka sotsialnoho pidpryyemnytstva na derzhavnomu rivni [Support for social entrepreneurship at the state level]. *Ukrayinskyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky ta tekhniky* [Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology], 10 (1), 22-27. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-3 [in Ukrainian].

5. Ільченко, В., Пістунова, В. (2023). Можливості фінансування соціального підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації,* 26, 47-51. https://doi.org/10.32782/2415-3583/26.7

Ilchenko, V., Pistunova, V. (2023). Mozhlyvosti finansuvannya sotsialnoho pidpryyemnytstva v Ukrayini [Possibilities of financing social entrepreneurship in Ukraine]. Pidpryyemnytstvo ta innovatsiyi [Entrepreneurship and Innovation], 26, 47-51. https://doi.org/10.32782/2415-3583/26.7 [in Ukrainian].

6. Кобзін, Д., Левкіна, Г., Луньова, О., та ін. (2020). Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах. Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД), 246.

Kobzin, D., Levkina, G., Lunyova, O., et al. (2020). Metodychnyy posibnyk z otsinyuvannya potreb VPO u hromadakh [Methodological manual for assessing the needs of IDPs in communities]. Kharkivskyy instytut sotsialnykh doslidzhen (KHISD), 246. [in Ukrainian].

7. Коробка, С. (2026). Соціальне підприємництво як інструмент реінтеграції ветеранів: управлінські та економічні аспекти. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Економічні науки*, 1, 144-151. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-1-19.

Korobka, S. (2026). Sotsialne pidpryyemnytstvo yak instrument reintehratsiyi veteraniv: upravlinski ta ekonomichni aspekty [Social entrepreneurship as a tool for reintegration of veterans: managerial and economic aspects]. *Naukovyy visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Economic Sciences], 1, 144-151. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-1-19 [in Ukrainian].

8. Мартинова, Л.Б., Юрчик, І.Б. (2025). Соціальна робота у територіальній громаді: проблеми, виклики, перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки,* 3 (2), 215-218. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-33

Martynova, L.B., Yurchyk, I.B. (2025). Sotsialna robota u terytorialniy hromadi: problemy, vyklyky, perspektyvy [Social work in the territorial community: problems, challenges, prospects]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic Sciences], 3 (2), 215-218. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-33 [in Ukrainian].

9. Мартинова, Л.Б., Юрчик, І.Б. (2026). Публічно-приватне комунікації в соціальній сфері. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки,* 1, 223-230. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-28

Martynova L.B., Yurchyk I.B. Publichno-pryvatne komunikatsiyi v sotsialniy sferi. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences], 1, 223-230. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-28 [in Ukrainian].

10. Мішина, С.В. (2025). Соціальне підприємництво як інструмент посилення соціального захисту населення в умовах воєнного часу. *Ефективна економіка,* 10. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.52

Mishyna, S.V. (2025). Sotsialne pidpryyemnytstvo yak instrument posylennya sotsialnoho zakhystu naselennya v umovakh voyennoho chasu [Social entrepreneurship as a tool for strengthening social protection of the population in wartime conditions]. *Efektyvna ekonomika* [Effective Economy], 10. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.52 [in Ukrainian].

11. Міщенко, С.О. (2023). Соціальне підприємництво: ефективний інструмент подолання безробіття. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Економічні науки,* 1(38), 40-44. https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(38).2023.280734.

Mishchenko, S.O. (2023). Sotsialne pidpryyemnytstvo: efektyvnyy instrument podolannya bezrobittya [Social entrepreneurship: an effective tool for overcoming unemployment]. *Visnyk Pryazovskoho Derzhavnoho Tekhnichnoho Universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Azov State Technical University. Economic Sciences], 1(38), 40-44. https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(38).2023.280734 [in Ukrainian].

12. Петрик, О.Л. (2022). Соціальне підприємництво як інструмент державної підтримки реінтеграції військовослужбовців та ветеранів АТО/ООС: нормативно-правовий аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування,* 6. https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-02.

Petryk, O.L. (2022). Sotsialne pidpryyemnytstvo yak instrument derzhavnoyi pidtrymky reintehratsiyi viyskovosluzhbovtsiv ta veteraniv ATO/OOS: normatyvno-pravovyy aspekt [Social entrepreneurship as a tool of state support for the reintegration of military personnel and veterans of the ATO/JFO: regulatory and legal aspect]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: pravo, publichne upravlinnya ta administruvannya* [Problems of modern transformations. Series: law, public management and administration], 6. https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-02 [in Ukrainian].

13. Рамський, А. (2023). Соціальне підприємництво в Україні: аналіз нормативно-правової бази та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство,* 58. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-50

Ramskyy, A. (2023). Sotsialne pidpryyemnytstvo v Ukrayini: analiz normatyvno-pravovoyi bazy ta perspektyvy rozvytku [Social Entrepreneurship in Ukraine: Analysis of the Regulatory Framework and Development Prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 58. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-50 [in Ukrainian].

14. Скільки в Україні ВПО і де найбільше ВПО: статистика за областями. <https://bahmut1571.com.ua/news/skilky-v-ukrayini-vpo-i-de-najbilshe-vpo-statystyka-za-oblastyamy/?utm_source=chatgpt.com>. (2026, травень, 22).

Skilky v Ukrayini VPO i de naybilshe VPO: statystyka za oblastyamy [How many IDPs are there in Ukraine and where are the most IDPs: statistics by region]. <https://bahmut1571.com.ua/news/skilky-v-ukrayini-vpo-i-de-najbilshe-vpo-statystyka-za-oblastyamy/?utm_source=chatgpt.com>. (2026, May, 22). [in Ukrainian].

15. У Вінницькій громаді Координаційна рада з питань ВПО оцінила рівень інтеграції внутрішньо переміщених осіб. <https://today.vn.ua/u-vinnytskij-gromadi-koordynatsijna-rada-z-pytan-vpo-otsinyla-riven-integratsiyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib/?utm_source=chatgpt.com>. (2026, травень, 22).

U Vinnytskiy hromadi Koordynatsiyna rada z pytan VPO otsinyla riven intehratsiyi vnutrishno peremishchenykh osib [In Vinnytsia Hromada, the Coordination Council on IDP Issues assessed the level of integration of internally displaced persons]. <https://today.vn.ua/u-vinnytskij-gromadi-koordynatsijna-rada-z-pytan-vpo-otsinyla-riven-integratsiyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib/?utm_source=chatgpt.com>. (2026, May, 22). [in Ukrainian].

16. Шаульська, Л.В., Кабаченко, Г.С. (2018). Розвиток соціального підприємництва як напрям державного регулювання ринку праці. *Економіка і організація управління: Збірник наукових праць,* 2 (22), 299-308.

Shaulska, L.V., Kabachenko, H.S. (2018). Rozvytok sotsialnoho pidpryyemnytstva yak napryam derzhavnoho rehulyuvannya rynku pratsi [Development of social entrepreneurship as a direction of state regulation of the labor market]. *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya: Zbirnyk naukovykh prats* [Economics and Management Organization: Collection of Scientific Works], 2 (22), 299-308. [in Ukrainian].

17. Юхновська, Ю., Риженко, О. (2022). Розвиток соціального підприємництва як тренд українського бізнесу. *Галицький економічний вісник,* 5-6 (78-79), 84-95. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.084.

Yukhnovska, YU., Ryzhenko, O. (2022). Rozvytok sotsialnoho pidpryyemnytstva yak trend ukrayinskoho biznesu [Development of social entrepreneurship as a trend in Ukrainian business]. Halytskyy ekonomichnyy visnyk [Galician Economic Bulletin], 5-6 (78-79), 84-95. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.084 [in Ukrainian].